

ТЕОРЕТИЧНИ АСПЕКТИ
THEORETICAL ASPECTSКРИЗАТА НА ПОЛИТИЧЕСКОТО ЛИДЕРСТВО
И ВЛИЯНИЕТО Ѐ В МЕДИЙНОТО ПРОСТРАНСТВО

Митко Димитров

Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме: Настоящата статия разглежда взаимовръзката между изграждането на политическите лидери и ролята на медиите в този процес, както и в процесите, свързани с кризата на лидерството на всички нива и във всички сфери на политическия живот. Отговорността пред обществото следва да бъде разпределена поравно между политиката и медиите.

Ключови думи: политика; лидерство; партии; комуникация; медии; общество

Съвременната политика се развива по определен модел. Политическите лидери са изразители на определена политическа идея, те са продукт на този модел и следват правилата му.

В книгата „Политическото животно“ авторът Джеръми Паксман¹ пише за Джон Олдърдайс², бивш лидер на Партията на обединението в Северна Ирландия, който е практикувал професия на психотерапевт. Според Олдърдайс опитът, придобит в политическия живот, е бил изключително полезен в работата му като психотерапевт. По принцип психоанализата се занимава с решаване на вътрешни конфликти на личността. Олдърдайс имал желание да помогне за разрешаването на сложния конфликт в Северна Ирландия.³ С огорчение споделя: „някои хора нямат интерес да потърсят начин за споразумение между противоречивите интереси на отделните страни. С всеки изминал ден политиката започва да се движи не около решаването на конфликти, а около способността на всеки политик да пробутва илюзии на своите избиратели. Проблемът на всеки политик и лидер е как точно го прави, след като осъзнава, че става дума за илюзии. Хората от света на бизнеса живеят с действителността, на която политиците обръщат гръб“ (Paksman, 2003: 417).

Демократичната система е своеобразен механизъм, с който регулираме и организираме живота си. В съвременното идеологично общество са заместени от създаденото консуматорско общество. Ако живеем в идеален свят, навярно няма да се чувства остро нуждата от политици и от лидери. Политиците и лидерите, независимо от разочарованията, които носят, имат решаващо значение в обществения процес като цяло. Но така също те носят отговорност не само за формирането, а и за функционирането на медийната среда, въпреки общото желание и широко декларираната „независимост на медийния процес“. Политиците и лидерите, заедно с медиите, вдъхват все по-малко уважение и са далеч от времето, когато решаваха живота на милиони хора. Понастоящем гласоподавателите го виждат, а медиите го показват, че за политиците политиката е професия и повече бизнес и че никой политик не може да направи почти нищо или много малко извън партийната матрица. По силата на редица международни споразумения и занижения си и обезценен международен статус, политиката губи своя формат на идентичност, вследствие на което и политическото лидерство се обезличава. Все повече съдът е този, който решава правата на гражданите. Същевременно той се превръща от институция, която не служи като инструмент на правовия ред, а често изпълнява функции за преразпределяне на богатата на обществото.

Гигантските корпорации, а не изпълнителната власт, определят безработицата. Електоратът иска по-качествени обществени услуги, но се стреми да използва всякакви възможности да плаща по-ниски данъци. Стандартът на живот се повишава и като цяло обществото води по-спокоен живот. Когато то е уплашено, хората първо търсят защита в политиката и надежда в политическите лидери. Когато хората не са застрашени, за тях политиката се превръща в забавен жанр. От това следва твърдението, че откакто обществото счита политиката за нещо незначително, тя се превзема от незначителни хора. Редица висши ръководни фактори в политиката споделят безпокойството си от съществения дефицит на интелект и силно пониженото ниво на познание на хората, които искат да участват в политическия живот и държавното управление. Много характерно е, че за всеки политик и кандидат за политическо представителство не са от съществено значение решенията и последвалият от тях резултат за страната, обществото и отделния гласоподавател. Политиците се държат като актьори, които не се интересуват от художествената стойност, съдържанието, ценностите на пиесата, а от ролята, която ще получат в нея. Сър Джон Хоскинс⁴, който ръководи политическия отдел на Консервативната партия във Великобритания през последните 25 години на миналия век, е имал възможност за близък поглед върху механизма на политическия процес. Той установява, че „политикът не проявява интерес

към „метода“, а по-скоро приема света като платно, на което възнамерява да нарисува своя автопортрет и да се издигне, докато достигне висша общественно-политическа длъжност, а впоследствие да бъде обсипан с почести. Затова и политическият живот се върти около триумфа и провалите на отделните личности. Те изживяват своите биографии“⁵.

Преди два века Дизраели⁶, само на 22 години, издава своя първи роман, където пише за героя си: „Не съществува подлост или предателство, на което една политическа партия да не е способна. Няма достойнство в политиката“⁷. Това твърдение звучи все по-вярно и актуално както за политиката, така и за медиите. Налице е и още нещо твърде съществено – между политиката и медиите няма ясни граници, а мащабна зависимост, което показват и следните наблюдения:

- Медиите все повече определят дневния ред на политическия живот, а не отразяват самата политика;
- В един определен от медиите свят няма политика без контекст. Казано по друг начин, много неща в политическия процес се случват заради информирането;
- Надмощието на телевизията води до драматични размествания в медийната среда. Докато политиците са фиксирани върху печатните медии, то по-голямата част от населението е концентрирана върху телевизията. Появяването в телевизионен ефир прави политика значим. Теми, които не се разискават там, нямат отзвук в обществото;
- Поради неописуемо бързото навлизане на интернет, технологичния и иновативния растеж и вероятността хората да общуват само с компютъра, а животът им да е изграден и да съществува само в едно киберобщество и пространство, можем да прогнозираме, че ролята на стария модел печатни медии и издателския бизнес като цяло, придобива нови измерения. Старият модел печатни медии и издателският бизнес на вестници, списания, книги в бъдеще ще играят все по-малка роля в изграждането на образа на съвременния политик. Все по-значимо място в това отношение ще бъде отредено на интерактивните медии.

В книгата си „Политическото животно“ Джеръми Паксман посочва още: „до известна степен политиката винаги е наподобявала изкуството на илюзиониста – занимание, в което илюзионистът е всезнаещ, а хората срещу него – наивни и безпомощни. Качествата, необходими за успех или дори за оцеляване на политическата сцена, не съвпадат с качествата за успех в други сфери на живота“ (Paksman, 2003: 415).

В началото на 80-те години на XX век английският психолог Диксън публикува свое проучване за изясняване на слабостите в командването на британската армия (Diksan, 2016). Той стига до извода, че слабите военачалници имат общи характеристики. Те са консервативни и се основават на стари традиции; склонни са да игнорират сведения, противни на мнението им; подценяват противника; проявяват упорство, когато изпълняват поставената им задача, дори когато са убедени, че ще се провалят; не се стремят към достатъчно предварително проучване на проблема; пренебрегват елемента на изненадата и предпочитат директен сблъсък и груба сила; опитват се да скрият или променят истинското състояние на нещата, за да не разколебават хората си. Всичко това е характерно и за политиците. И е не по-лесно, а дори по-трудно да предизвикаш промени в начина на мислене на прослойката на професионалните политици. Основните характеристики на личността, необходими за начинаещия съвременен политик – самоувереност, категоричност, ясно мнение по всяка тема, оставят малко пространство за свободната мисъл. Затрудненията се дължат на два неоспорими фактора. Първият, че за повечето политици може да бъде използван изразът на Т. Е. Лорънс⁸ „голямо тяло, малка глава“. Вторият, че мястото, където настоящите политици трябва да открият качествата и уменията си, е далеч и няма контакт с останалия свят. И отново може да бъде използвано сравнението с армията. Алексис дьо Токвил⁹ споделя мнението, че когато една страна преживява дълъг мирен период, качеството на войсковия състав се снижава. „Създава се един омагьосан кръг, от който е невъзможно да се измъкнеш – най-добрите представители на нацията избягват работа в армията, защото тя не е много уважавана. А тя не е много уважавана, защото най-добрите представители на нацията не желаят да влязат в нея“ (Tokvil, 1996: 280).

Този порок е засегнал и прослойката на съвременните професионални политици и лидери. Политическата класа няма добро име, защото партиите популистки дават неизпълними обещания и съответната изпълнителна власт се оказва некадърна да ги изпълнява. Оттук следва и кризата с политическото лидерство.

Като съществен сегмент на кризата с политическото лидерство в съвременната политика може да определим мястото, отношението и взаимодействието на медиите в политическия процес. „Навремето депутатите решаваха събитията – споделя Осатин Мичъл, редови депутат от квотата на лейбъристите на изборите през 2001 г. – Междувременно журналистите поеха командването на политическата сцена... Някога Парламентът контролираше изпълнителната власт. В наши дни правителството не обръща внимание на нас, а на четвъртата власт –

медиите, и това се превръща във фикс идея. Правителството изразходва много повече време и усилия да информира вестниците и медиите, отколкото да информира парламентарните групи. В журналистиката са необходими талант, стил, оригиналност. В политиката е необходимо да се научиш само да пълзиш нагоре по стълбата.¹⁰

Шумът и публичността при отразяване на работата на политиците и политическите партии изменя цялостната картина и фокуса на политическия живот. Медиите решават кое събитие е важно, на коя личност е необходимо да се отдаде внимание и на коя – не. Когато към това бъде прибавен и толкова характерният и силно изразен при медиите стаден инстинкт, практически те определят условията на публичния дебат между политиците и обществото. Спецификата на взаимоотношенията между медиите и политиците произтича от това, че медиите са се превърнали в комуникативен инструмент, използван за формиране на обществено мнение, удобно за политическите субекти. Всяка медия има своя политика, чрез която да акцентира и проследява един или друг политически процес. Медиите са в състояние чувствително да стабилизират водещите фигури в политиката. По правило медиите не дават често възможност за изява на непознати политици, които отговарят за определени области в своите партии, а цитират изключително познатите водещи политици. По този начин съответните политически и властови отношения се затвърждават. За важен се обявява не компетентният и владеещ детайлите политик, а намиращият се на върха на партийната пирамида „лидер“. Този обаче, който не присъства, особено в телевизията, се счита за недостатъчно важен и сред собствените си съпартийци.

Напоследък в публичното пространство на редица страни протича дебат относно ограничаването на броя на депутатите, значителното намаляване на числеността на изпълнителната власт, политическата бюрокрация и т.н. Причината, според водещи медийни анализатори и наблюдатели, е прекалено големият брой на политиците. Но същевременно се подминава фактът, че още по-голям е броят на хората, които ни информират какво са казали те.

Наблюдава се и друг значим процес. Колкото по-неограничена и агресивна става пресата и медиите въобще, толкова по-непостоянни стават избирателите. Това от своя страна започна да влияе на поведението на политиците – то стана повече „стадно“ и все по-малко се откроява и чувства лидерското им присъствие. Докато в по-ранните години политиците се придържаха към политически принципи, идеи и политики, в настоящия момент те биват оценявани единствено по верността си към самата партия, близко стоящото медийно отразяване и популисткото общуване.

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Джеръми Паксман – популярен и уважаван политически наблюдател и водач на Би Би Си, журналист и автор.
- ² Джон Олдърдайк – бивш лидер на Партията на обединението в Северна Ирландия, която е пропагандирала помирение между националистите и юнионистите.
- ³ Конфликтът в Северна Ирландия, наричан също Смутните времена (на ирландски: Na Trioblóidí; на английски: The Troubles), е етнонационалистически конфликт в Северна Ирландия в края на ХХ век. Понякога е описван като непостоянна и ниско интензивна война. Конфликтът се разпалва в края на 60-те години и приключва с Белфастското споразумение през април 1998 г. Макар конфликтът да засяга главно Северна Ирландия, понякога насилието обхваща части от Република Ирландия, Англия и континентална Европа.
- ⁴ Сър Джон Хоскинс, ръководител на политическия отдел на Маргарет Тачър.
- ⁵ **Хоскинс**, Джон. (1983). Консерватизмът не е достатъчен. Годишна лекция пред Директорския институт, Уайтхол.
- ⁶ Бенджамин Дизраели, първи граф на Бийкънсфийлд (на английски: Benjamin Disraeli, 1st Earl of Beaconsfield) – британски политически и държавен деец, писател и един от най-видните идеолози и ръководители на Консервативната партия, два пъти министър-председател на Великобритания.
- ⁷ **Дизраели**, Бенджамин. *Вивиан Грей*. Книгата е издадена, когато авторът е само на 22 години. По-късно, притеснен от написаното и безпринципния си герой, се опитва да спре продажбата ѝ.
- ⁸ Подполковник Томас Едуард Лорънс (на английски Lieutenant Colonel Thomas Edward Lawrence) (16 август 1888 – 19 май 1935), известен и като Лорънс Арабски (на английски Lawrence of Arabia), е британски офицер, прочут с участието си в Арабското въстание от 1916 – 1918 г. Неговата ярка индивидуалност и трудовете му, заедно с необикновената всеобхватност и разнообразие на неговите дейности, го превръщат в обект на очарование навсякъде по света.
- ⁹ Алексис-Шарл-Анри Клерел дьо Токвил (на френски: Alexis-Charles-Henri Clérel de Tocqueville; 29 юли 1805 г., Париж – 16 април 1859 г., Кан) е френски политически мислител и историк, известен със своите творби „Демокрацията в Америка“ (в два тома, 1835 и 1840 г.) и „Старият режим и Революцията“ (1856). И в двете творби той изучава държавата в западните общества и последиците върху отделния човек от настъпващото изравняване на гражданските права. „Демокрацията в Америка“ (1835), неговият най-голям труд, издаден след пътуванията му в Америка, днес е смятан за едно от ранните произведения от сферата на социологията и политическите науки.
- ¹⁰ **Мичъл**, Остин. *Don't be an MP – The Times, 11 May 2001*.

ЛИТЕРАТУРА

- Паксман**, Д. (2003). *Политическото животно*. София: Еднорог, ISBN 954-9745-64-3.
- Тачър**, М. (2005). *Живот и политика*. София: Слънце, ISBN 954-742-081-X.
- Дизраели**, Б. (2016). *Вивиан Грей*. Лондон: Т8.

- Токвил, А. (1996). *Демокрацията в Америка*. София: Избор, ISBN 9548220105.
- Диксън, Н. (2016). *За психологията на военната некомпетентност*. Basic Books, ISBN 9780465097814 0465097812.
- Лорънс, Т. Е. (2002). *Седемте стълба на мъдростта*. София: Софи Р, ISBN949-615-472.

REFERENCES

- Paksman, D. (2003). *Politicheskoto zhivotno*. Sofia: Ednorog, ISBN 954-9745-64-3.
- Tachar, M. (2005). *Zhivot i politika*. Sofia: Slantse, ISBN 954-742-081-X.
- Dizraeli, B. (2016). *Vivian Grey*. London: T8.
- Tokvil, A. (1996). *Demokratsiyata v Amerika*. Sofia: Izbor, ISBN 9548220105.
- Diksan, N. (2016). *Za psihologiyata na voennata nekompetentnost*. Basic Books, ISBN 9780465097814 0465097812.
- Lorans, T. E. (2002). *Sedemte stalba na madrostta*. Sofia: Sofi R, ISBN949-615-472.

THE CRISIS OF POLITICAL LEADERSHIP AND ITS INFLUENCE IN THE MEDIA SPACE

Abstract: *The following article examines the links between the establishment of political leaders and the part that media has in the process, as well as other processes related to leadership crisis in all levels and aspects of political life. The question of accountability towards the public should be equally distributed between politics and media.*

Keywords: *politics; leadership; political parties; communication; media; the public*

Assist. Prof. Mitko Dimitrov, PhD
South-West University "Neofit Rilski" – Blagoevgrad
E-mail: dimitrov_mitko@abv.bg